

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Кафедра філософії і педагогіки

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

завідувачка кафедри Нестерова
О.Ю.

«30» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософські проблеми самоорганізації суспільства»

Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	033 Філософія
Освітній рівень.....	бакалавр
Освітня програма	Філософія
Статус	Вибіркова
Загальний обсяг	5 кредитів ECTS (150 годин)
Форма підсумкового контролю	Екзамен
Термін викладання	5 семестр
Мова викладання	українська

Викладачі: __Захарчук О.Ф.

Дніпро НТУ ДП
2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософські проблеми самоорганізації суспільства» для бакалаврів спеціальності 033 «Філософія» / Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. філос. і пед. – Д. : НТУ «ДП», 2024. – 15 с.

Розробник – Захарчук О.Ф.

Робоча програма регламентує:

- мету дисципліни;
- дисциплінарні результати навчання, сформовані на основі трансформації очікуваних результатів навчання освітньої програми;
- базові дисципліни;
- обсяг і розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять;
- програму дисципліни (тематичний план за видами навчальних занять);
- алгоритм оцінювання рівня досягнення дисциплінарних результатів навчання (шкали, засоби, процедури та критерії оцінювання);
- інструменти, обладнання та програмне забезпечення;
- рекомендовані джерела інформації.

Робоча програма призначена для реалізації компетентнісного підходу під час планування освітнього процесу, викладання дисципліни, підготовки студентів до контрольних заходів, контролю провадження освітньої діяльності, внутрішнього та зовнішнього контролю забезпечення якості вищої освіти, акредитації освітніх програм у межах спеціальності.

Робоча програма буде в пригоді для формування змісту підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників кафедр університету.

Погоджено рішенням методичної комісії спеціальності 033 «Філософія» (протокол №1 від 30.08.2024)

ЗМІСТ

1 МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2 ОЧІКУВАНІ ДИСЦИПЛІНАРНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	4
3 ОБСЯГ І РОЗПОДІЛ ЗА ФОРМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	4
4 ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ... 	4
5 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	6
5.1 Шкали	6
5.2 Засоби та процедури	7
5.3 Критерії.....	8
6 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	13
7 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	13

1 МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни – оволодіння студентами знаннями про основні засади соціального розвитку та самоорганізації. Формування вмій їхнього застосування у науково-теоретичній роботі, аналітичній діяльності та суспільно-політичній практиці. Вдосконалення культури самостійного критичного мислення із залученням понятійно-категоріального апарату соціальної філософії та філософії історії.

Реалізація мети вимагає трансформації програмних результатів навчання в дисциплінарні та адекватний відбір змісту навчальної дисципліни за цим критерієм.

2 ОЧІКУВАНІ ДИСЦИПЛІНАРНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисциплінарні результати навчання (ДРН)	
шифр ДРН	зміст
ДРН1	Орієнтуватись в сучасних здобутках людства в галузі соціальної філософії, філософії історії, науки та культури та вміти їх застосовувати щодо аналізу проблем самоорганізації суспільства
ДРН2	Розуміти теоретико-методологічні особливості філософських проблем самоорганізації суспільства
ДРН3	Розробляти та реалізовувати стратегічні плани розвитку певних соціальних інституцій, або суспільства в цілому
ДРН4	Здійснювати порівняльні дослідження можливих пояснень конкретних соціальних процесів
ДРН5	Розуміти, визначати та прогнозувати розвиток сучасного українського суспільства

3 ОБСЯГ І РОЗПОДІЛ ЗА ФОРМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Вид навчальних занять	Обсяг, години	Розподіл за формами навчання, години					
		денна		вечірня		заочна	
		аудиторні заняття	самостійна робота	аудиторні заняття	самостійна робота	аудиторні заняття	самостійна робота
лекційні	60	14	46				
практичні	60	14	46				
лабораторні	-	-	-				
семінари	-	-	-				
РАЗОМ	120	28	92				

4 ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	ЛЕКЦІЇ	60
	1 Суспільство як особлива форма існування людини	9

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
ДРН1 ДРН2	<p>Гене́за суспі́льства. Різни́ця між ста́дним та суспі́льним спосо́бом існува́ння колекти́вів.</p> <p>Суспі́льство та культу́ра: особливості взаємодії та взаємозалежності</p> <p>Пробле́ма співви́дношеня індивідуа́льного та колекти́вного</p> <p>Фено́мен самоорганіза́ції в приро́дних та соціа́льних систе́мах.</p> <p>Специ́фіка філосо́фського та політоло́гічного підхо́ду щодо осягне́нь суспі́льно-політи́чної сфе́ри</p>	
ДРН1 ДРН2	<p>2. Дослі́дження пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в істо́рії філосо́фії</p> <p>Культу́рно-цивіліза́ційні типоло́гії суспі́льств</p> <p>Пробле́ма єдно́сті та багатома́нітності всесві́тньої істо́рії.</p> <p>Люди́на та істо́рія. Пробле́ма суб'є́кта істо́ричного проце́су</p>	9
ДРН1 ДРН4	<p>3. Дослі́дження пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в соціа́льній філосо́фії.</p> <p>Поня́ття соціа́льного у філосо́фії.</p> <p>Гума́ністична спря́мованість соціа́льної філосо́фії.</p> <p>Філосо́фський аналі́з суспі́льства. Суспі́льство як систе́ма та життедія́льність люди́ни.</p>	9
ДРН1 ДРН2 ДРН3	<p>4. Істо́рія становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства</p> <p>Становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в філосо́фії Да́внього Схо́ду</p> <p>Становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в філосо́фії Анти́чності</p> <p>Становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в філосо́фії Сре́дньові́ччя</p> <p>Політи́чна та суспі́льна крити́ка в філосо́фії Відро́дження</p>	9
ДРН1 ДРН2 ДРН3	<p>5. Істо́рія становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства (продовже́ння)</p> <p>Становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в філосо́фії Но́вого ча́су (17 ст.)</p> <p>Становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в філосо́фії фра́нцузького Просві́тництва</p> <p>Становле́ння пробле́ми самоорганіза́ції суспі́льства в німе́цькій класичній філосо́фії</p>	8
ДРН1 ДРН2	<p>6. Розви́ток концеп́цій самоорганіза́ції суспі́льства у не́класичній та постне́класичній філосо́фії</p>	8

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	Теорія історичного матеріалізму Карла Маркса	
	Теорія соціального реалізму Еміля Дюркгайма	
	Теорія соціальних форм Георга Зімеля	
	Теорія соціальної раціоналізації Макса Вебера	
ДРН1 ДРН5	7. Розвиток концепцій самоорганізації суспільства у неklasичній та постнеklasичній філософії (Продовження)	8
	Теорія соціальних систем Толкота Парсонса	
	Доктрина масового суспільства в філософії Хосе Ортега-і-Гассета	
	Критична теорія індустріального суспільства Єріха Фрома	
	Теорія суспільства споживання Жана Бодрійєра	
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	60
ДРН4	1 Аксіологічні чинники у процесі самоорганізації суспільства	10
ДРН4	2 Соціальна модернізація	10
ДРН4	3 Можливості самоорганізації суспільства в умовах демократії. Громадянське суспільство	10
ДРН4	4 Вплив феномену глобалізації на процеси самоорганізації суспільства	10
ДРН4 ДРН5	5 Самоорганізація в умовах інформаційного суспільства	10
ДРН4	6 Процеси та перспективи самоорганізації сучасного українського суспільства	10
	РАЗОМ	150

5 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Сертифікація досягнень студентів здійснюється за допомогою прозорих процедур, що ґрунтуються на об'єктивних критеріях відповідно до Положення університету «Про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти».

Досягнутий рівень компетентностей відносно очікуваних, що ідентифікований під час контрольних заходів, відображає реальний результат навчання студента за дисципліною.

5.1 Шкали

Оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами. Остання необхідна (за офіційною відсутністю національної шкали) для конвертації (переведення) оцінок мобільних студентів.

Шкали оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП»

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Кредити навчальної дисципліни зараховується, якщо студент отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

5.2 Засоби та процедури

Зміст засобів діагностики спрямовано на контроль рівня сформованості знань, умінь, комунікації, автономії та відповідальності студента за вимогами НРК до 6-го кваліфікаційного рівня під час демонстрації регламентованих робочою програмою результатів навчання.

Студент на контрольних заходах має виконувати завдання, орієнтовані виключно на демонстрацію дисциплінарних результатів навчання (розділ 2).

Засоби діагностики, що надаються студентам на контрольних заходах у вигляді завдань для поточного та підсумкового контролю, формуються шляхом конкретизації вихідних даних та способу демонстрації дисциплінарних результатів навчання.

Засоби діагностики (контрольні завдання) для поточного та підсумкового контролю дисципліни затверджуються кафедрою.

Види засобів діагностики та процедур оцінювання для поточного та підсумкового контролю дисципліни подано нижче.

Засоби діагностики та процедури оцінювання

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ			ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	
навчальне заняття	засоби діагностики	Процедури	засоби діагностики	процедури
лекції	контрольні завдання за кожною темою	виконання завдання під час лекцій	комплексна контрольна робота (ККР)	визначення середньозваженого результату поточних контролів;
практичні	контрольні завдання за кожною темою	виконання завдань під час практичних занять та під час виконання завдань під час самостійної роботи		виконання ККР під час диференційного заліку за бажанням студента

Під час поточного контролю лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості виконання контрольних конкретизованих завдань. Практичні заняття оцінюються якістю виконання контрольного завдання.

Якщо зміст певного виду занять підпорядковано декільком складовим, то інтегральне значення оцінки може визначатися з урахуванням вагових коефіцієнтів, що встановлюються викладачем.

За наявності рівня результатів поточних контролів з усіх видів навчальних занять не менше 60 балів, підсумковий контроль здійснюється без участі студента шляхом визначення середньозваженого значення поточних оцінок.

Незалежно від результатів поточного контролю кожен студент під час екзамену має право виконувати ККР, яка містить завдання, що охоплюють ключові дисциплінарні результати навчання.

Кількість конкретизованих завдань ККР повинна відповідати відведеному часу на виконання. Кількість варіантів ККР має забезпечити індивідуалізацію завдання.

Значення оцінки за виконання ККР визначається середньою оцінкою складових (конкретизованих завдань) і є остаточним.

Інтегральне значення оцінки виконання ККР може визначатися з урахуванням вагових коефіцієнтів, що встановлюється кафедрою для кожної складової опису кваліфікаційного рівня НРК.

5.3 Критерії

Реальні результати навчання студента ідентифікуються та вимірюються відносно очікуваних під час контрольних заходів за допомогою критеріїв, що описують дії студента для демонстрації досягнення результатів навчання.

Для оцінювання виконання контрольних завдань під час поточного контролю лекційних і практичних занять в якості критерія використовується коефіцієнт засвоєння, що автоматично адаптує показник оцінки до рейтингової шкали:

$$O_i = 100 a/m,$$

де a – число правильних відповідей або виконаних суттєвих операцій відповідно до еталону рішення; m – загальна кількість запитань або суттєвих операцій еталону.

Індивідуальні завдання та комплексні контрольні роботи оцінюються експертно за допомогою критеріїв, що характеризують співвідношення вимог до рівня компетентностей і показників оцінки за рейтинговою шкалою.

Зміст критеріїв спирається на компетентнісні характеристики, визначені НРК для бакалаврського рівня вищої освіти (подано нижче).

*Загальні критерії досягнення результатів навчання
для 6-го кваліфікаційного рівня за НРК*

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
Знання		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання 	<p>Відповідь відмінна – правильна, обґрунтована, осмислена. Характеризує наявність:</p> <ul style="list-style-type: none"> - концептуальних знань; - високого ступеню володіння станом питання; - критичного осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності 	95-100
	Відповідь містить негрубі помилки або описки	90-94
	Відповідь правильна, але має певні неточності	85-89
	Відповідь правильна, але має певні неточності й недостатньо обґрунтована	80-84
	Відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена	74-79
	Відповідь фрагментарна	70-73
	Відповідь демонструє нечіткі уявлення студента про об'єкт вивчення	65-69
	Рівень знань мінімально задовільний	60-64
Рівень знань незадовільний	<60	
Уміння/навички		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної 	<p>Відповідь характеризує уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляти проблеми; - формулювати гіпотези; - розв'язувати проблеми; - обирати адекватні методи та інструментальні засоби; - збирати та логічно й зрозуміло інтерпретувати інформацію; - використовувати інноваційні підходи до розв'язання завдання 	95-100
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності з негрубими помилками	90-94
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності,	85-89

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
діяльності або навчання	але має певні неточності при реалізації однієї вимоги	
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації двох вимог	80-84
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації трьох вимог	74-79
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації чотирьох вимог	70-73
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності при виконанні завдань за зразком	65-69
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, але з неточностями	60-64
	рівень умінь/навичок незадовільний	<60
Комунікація		
<ul style="list-style-type: none"> ♦ донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації; ♦ збір, інтерпретація та застосування даних; ♦ спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово 	<p>Вільне володіння проблематикою галузі. Зрозумілість відповіді (доповіді). Мова:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правильна; - чиста; - ясна; - точна; - логічна; - виразна; - лаконічна. <p>Комунікаційна стратегія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - послідовний і несуперечливий розвиток думки; - наявність логічних власних суджень; - доречна аргументації та її відповідність відстоюваним положенням; - правильна структура відповіді (доповіді); - правильність відповідей на запитання; - доречна техніка відповідей на запитання; 	95-100

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
	- здатність робити висновки та формулювати пропозиції	
	Достатнє володіння проблематикою галузі з незначними хибами. Достатня зрозумілість відповіді (доповіді) з незначними хибами. Доречна комунікаційна стратегія з незначними хибами	90-94
	Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано три вимоги)	85-89
	Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано чотири вимоги)	80-84
	Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано п'ять вимог)	74-79
	Задовільне володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано сім вимог)	70-73
	Часткове володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано дев'ять вимог)	65-69
	Фрагментарне володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано 10 вимог)	60-64
	Рівень комунікації незадовільний	<60
Відповідальність і автономія		

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
<ul style="list-style-type: none"> ♦ управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; ♦ спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; ♦ формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; ♦ організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; ♦ здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії 	<p>Відмінне володіння компетенціями менеджменту особистості, орієнтованих на:</p> <p>1) управління комплексними проектами, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дослідницький характер навчальної діяльності, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію; - здатність до роботи в команді; - контроль власних дій; <p>2) відповідальність за прийняття рішень в непередбачуваних умовах, що включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування власних рішень положеннями нормативної бази галузевого та державного рівнів; - самостійність під час виконання поставлених завдань; - ініціативу в обговоренні проблем; - відповідальність за взаємовідносини; <p>3) відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання професійно-орієнтованих навичок; - використання доказів із самостійною і правильною аргументацією; - володіння всіма видами навчальної діяльності; <p>4) здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ступінь володіння фундаментальними знаннями; - самостійність оцінних суджень; - високий рівень сформованості загальнонавчальних умінь і навичок; - самостійний пошук та аналіз джерел інформації 	95-100
	Упевнене володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано дві вимоги)	90-94

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано три вимоги)	85-89
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано чотири вимоги)	80-84
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано шість вимог)	74-79
	Задовільне володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано сім вимог)	70-73
	Задовільне володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано вісім вимог)	65-69
	Рівень відповідальності і автономії фрагментарний	60-64
	Рівень відповідальності і автономії незадовільний	<60

6 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Дистанційна платформа MOODLE (www.do.nmu.org.u)
Використання MTeams (<https://teams.microsoft.com/>)

7 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Іванова, Н. В. Духовно-онтологічні стратегії мислення: соціально-філософський аналіз [Текст] : монографія / Н. В. Іванова ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. - Луцьк : Вежа-Друк, 2016. - 418 с. - Бібліогр.: с. 390-418.
2. Ожеван М. А. Homo ex machina. Філософські, культурологічні та політичні передумови формування конвергентного суспільства [Текст] : монографія / Микола Ожеван, Дмитро Дубов ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НІСД : Фенікс, 2017. - 271 с.
3. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручник для вищ. навч. закл. / В.П. Андрущенко, Л.В. губерський, М.І. Михальченко. – Видю 4-те, випр. Та лоп. – К.: юрінком Інтер, 2016. – 552 с.
4. Ямко Н. М. Цивілізація. Дослідження історичного досвіду. (Філософія історії) [Текст] : монографія в 3-х кн. / Ніна Миколаївна Ямко ; [ред.: Ю. Я. Вовк]. - Тернопіль : СтереоАрт, 2017. - 683 с.

Додаткова

1. Айтов С. Ш. Сучасна філософія історії: історично-антропологічний горизонт [Текст] : [монографія] / Спартак Шалвович Айтов ; Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. - Дніпро : Ліра, 2018. – 364 с.
2. Воронкова В. Г. Філософія: Навч. посіб. — К.: Професіонал, 2004. — 464 с.
3. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. — 2-ге вид. — К.: Знання, 2005. — 580 с.
4. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті: Моногр. — К.: Генеза, 2004. — 208 с.
5. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд: Пер. з англ. — К.: К.І.С., 2004. — 220 с.
6. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. — Дрогобич: Відродження, 2004. — 488 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / Гол. ред. В. І. Шинкарук. — К.: Абрис, 2002. — 742 с.
8. П'янзін С. Д. Основи соціальної філософії: навч. посіб. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 152 с.

Навчальне видання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Філософські проблеми самоорганізації суспільства» для бакалаврів
спеціальності 033 «Філософія»

Розробник: Захарчук Олексій Феліксович